

**ВІДОБРАЖЕННЯ МИСТЕЦЬКОГО І ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ
ПОЛЬЩІ 20-30-Х РОКІВ ХХ СТ. ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЖУРНАЛУ
«ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ»**

Літературно-мистецька періодика України неодноразово була об'єктом дослідження літературознавців, істориків, журналістів, культурологів. На кожному з етапів історико-літературного процесу ХІХ – ХХ ст. преса не тільки пропагувала творчість, а й виконувала функцію популяризатора громадсько-політичної думки, нових філософських ідей, наукових досягнень, мистецьких рухів. Двадцяті роки були часом відбудови, нових віянь у науці й мистецтві, періодом українського культурного відродження, який і досі викликає захоплення вчених-істориків. Він був визначальним у становленні української періодики. Один з популярних часописів того часу «Червоний шлях» з'явився в оптимальний для розвитку української науки і культури час – 1923 рік. Цим роком розпочинався період так званої активної українізації, що тривав до 1930. «Червоний шлях» відіграв значну роль у налагодженні міжнародних контактів, брав активну участь у встановленні зворотного зв'язку між закордонними та українськими культурними діячами. Значне місце у ньому займала славістика у найрізноманітніших проявах. Підтримка і укріплення дружби народів, особливо слов'янських, була визначена одним з пріоритетних напрямів діяльності часопису. Редколегія часто розміщувала матеріали, що стосувались польської політичної ситуації, її культури, історії, літератури, мови. «Турбулентна та складна історія обох народів у ХХ столітті є частиною колективної пам'яті – події, свідками яких були люди на два-три покоління старші за нас. Епохальні події наприкінці Першої світової війни були пов'язані із боротьбою за незалежність як Польщі, так і України» [1]. 16 травня 1920 року у Вінниці

маршал Юзеф Пілсудський на банкеті, який влаштувала міська влада на честь переможців у війні з більшовицькою Росією сказав: «Польща і Україна пережили тяжку неволю, постійні переслідування були долею обох країн. Здобувши свободу, ми допомагаємо здобути її Україні» [2].

Полоністика завжди становила об'єкт особливої уваги як з боку партійних керівників, пропагандистів, так і з боку пересічних читачів. На сторінках радянського журналу «Червоний шлях» вона представлена в таких категоріях: 1) художні твори (проза, поезія), 2) літературознавчі статті, 3) публіцистика, 4) політичне життя, 5) наука, 6) хроніка. Художня література Польщі презентована іменами В. Броневського («Остання війна», «Пісня про громадянську війну»), В. Вандурського («До панів поетів»), А. Міцкевича («До приятелів-москалів»), С. Станде («Плян»), Ю. Тувіма («Брати»), Б. Ясенського («Джиммі Кларк на вежі світу», «Заручники»), П. Маріон («Газетяр», «Малюнки революції»), Ю. Косовського («Зелена кадр»). До публіцистики належить статті М. Лозинського «Український інститут у Варшаві», «Польсько-литовський конфлікт» (1928, № 8), «З польсько-радянських відносин» (1929, № 8/9). До літературознавчих досліджень слід зарахувати Е. Кассіля («Сучасна польська повість», В. Гнатюка «Попередники Шевченкових «Гайдамаків»). Політичне життя того часу, пов'язане з Польщею, відображено у статтях Костіва «Еміграція з Польщі до Америки», М. Лозинського «Польсько-литовський конфлікт», «З польсько-радянських відносин», М. Любченка «Далі шляхами розкладу: українська еміграція в 1923 р.», Я. Шика «Економічна криза в Польщі». Розвідка «Революція Коперника» Б. Герасимовича аналізує внесок всесвітньо відомого польського вченого в астрономію.

Чільне місце серед усіх публікацій належить класикові польської літератури, основоположнику польської романтичної поезії і відомому діячу демократичних визвольних змагань Адаму Міцкевичу. Вірш «До приятелів-москалів» присвячений російським декабристам. Писав він його

за кордоном, працюючи над третьою частиною поеми «Дзяди». Польське повстання було жорстоко придушене російським військом. Міцкевич відповів на ненависть шовіністів цим віршем, що дуже умовно можна назвати дружнім посланням до російських прогресивних кіл. Це була єдина публікація польського генія в українському журналі. Згідно з вимогами революційної епохи на зміну йому редактори стали подавати твори польських революційних поетів прокомуністичного налаштування. Польські поети нової плеяди В. Броневський, В. Вандурський і С. Станде видавали спільний бюлетень «Три залпи» (Варшава, 1925). У передмові вони писали: «Не про себе пишемо. Ми робітники слова. Мусимо висловити те, що інші люди верстату висловити не можуть. В боротьбі пролетаріату з буржуазією ми стоїмо рішуче на лівім боці барикад» [3]. Звісно, такі маніфести майже дослівно повторювали гасла більшості провладних радянських письменників і прихильно сприймалися редакторами радянських видань.

На особливу увагу заслуговують статті про українсько-польські політичні та культурні зв'язки українського публіциста, політичного діяча, дипломата, правознавця, біографіста, літературознавця, перекладача, театрального критика Михайла Лозинського: «Український інститут у Варшаві» (1930, № 2), «Польсько-литовський конфлікт» (1928, № 8), «З польсько-радянських відносин» (1929, № 8/9). У зв'язку з дев'ятьма роковинами утворення радянської Галичини М. Лозинський аналізує виконання Ризького договору з польського боку. Він вважає, що польська окупація Галичини була для українців такою ж жахливою, як криваві шляхетські походи, описані в романі Г. Сенкевича «Вогнем і мечем». Стаття «З польсько-радянських відносин» витримана строго в дусі політики радянського інтернаціоналізму: українське «варшавське сміття» (послідовники Петлюри – Н. Л.) сподіваються зруйнувати радянську державність, а західноукраїнські трудящі маси живуть надією вирватись з пазурів польсько-шляхетського буржуазного орла. Як зазначено у статті

«Український інститут у Варшаві», «після рішення конференції 1923 року про приналежність Галичини до Польщі почато приймати українських студентів до польських вищих шкіл, але про заложення українського університету нема мови». Більше того, польський уряд позбавив прав Наукове товариство ім. Шевченка. Він хитро маніпулює політичним розколом серед українства. Саме з таких мотивів виник проєкт Українського університету у Варшаві, що задумувався як протирадянський освітній центр. Михайло Лозинський брав активну участь у діяльності «Союзу визволення України», друкував свої праці у «Віснику СВУ».

У рубриці «Зарубіжна хроніка» знайдено статтю А. Хоменка «Перші підсумки останнього перепису населення в Польщі». Інші повідомлення подають лаконічну інформацію про події культурного та наукового життя: видання у Варшаві журналу «Музыка» за редакцією Матеуша Глинського; конференцію вчителів середніх шкіл у вересні 1924 року у Варшаві, де були присутні представники 12 країн; некролог на смерть відомого художника Польщі Стасяка, одного з учнів славного Матейка; про роботу бібліотек у Горішній Сілезії, повне видання творів письменників та науковців С. Виспянського, В. Реймонта, А. Міцкевича, Ф. Буряка, З. Клещинського, В. Собеського; про ювілей Публічної бібліотеки у Варшаві, нову виставу у Варшавському національному театрі тощо.

Польське культурне, літературне, політичне, наукове життя завжди викликало інтерес в українців. Тою чи іншою мірою задовольнити його зробив спробу часопис «Червоний шлях».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Польсько-українські відносини: потенціал – більший за проблеми: вебінар. Міжнародний центр перспективних досліджень. URL: <http://www.prostir.ua/?news=polsko-ukrajinski-vidnosyny-potentsial-bilshyj-za-problemy>.

2. Зарецька Т. *Юзеф Пілсудський і Україна*. Інститут історії України НАН України. Київ, 2007. 288 с.

3. Броневський В., Вандурський В. Станде С. Три залпи: поетичний бюлетень. Варшава, 1925.

4. Демчишак Р. Україна в польських зовнішньополітичних доктринах у контексті польської національної політики II Речі Посполитої. *Українська Національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. Київ, 2012. Вип. 24. URL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/38114/03-Demchyshak.pdf?sequence=1>.